

וְדַבַּרְתָּ בָּם

ושוננתם לבנין ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

פרשת השבוע למשפחה ט"ו טבת תשס"ז * 5 בינואר 2007

מפעלו של רוטנברג

רבים הם מפעליו של פנחס רוטנברג. מהמהפכה ברוסיה ועד נשיאות הוועד הלאומי. קשה מאוד לתת סקירה רצינית על חיי האיש במאמר קצר. ואולם, חרף ההסתייגות הזאת, חשוב להעלות את זכרו. רוטנברג נפטר ב-3 בינואר 1942, בשבת פרשת ויחי. הוא זכור בעיקר בתור האיש שהקים את חברת החשמל לישראל ב-1923. אין פלא שאחרי כל המאבקים הפוליטיים, מה שמסמל את האיש היא עשייתו המוחשית ביותר, שתרמה באופן משמעותי מאוד למדינת ישראל. לא האידיאולוגיה, לא השתתפותו בממשלת קרנסקי ברוסיה, ואפילו לא התפקידים הפוליטיים שלו טרום קום המדינה, חשובים ככל שהיו, אלא בניית מפעל עצום לרווחת הכלל. ובכל זאת, כדאי לזכור שרוטנברג ראה חשיבות עליונה בחינוך הנוער, וכדאי לאמץ כסיסמה את המשפט המופיע בצוואתו: "נוער שלנו – תקוות עתידנו."

לתגובות:

vedibartabam@gmail.com

מעוניינים לדעת יותר

על קהילת "גשר"
המשותפת לדתיים וחילונים
ועל מוסדות החינוך
"קשת"?
התקשרו לאסף:
050-8560804

פרשת ויחי בראשית (מ"ז, כ"ח) עד (ג, כ"ו)

"וְעַתָּה אֵל תִּירָאוּ אֲנִי אֶכְלָל אֶתְכֶם וְאֵת טַפְּכֶם וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם"

הנושאים המרכזיים בפרשה

יעקב מבקש מיוסף שלא יקברו אותו במצרים ברכת יעקב לבני יוסף, מנשה ואפרים ברכות יעקב לבניו מות יעקב והבאתו לקבורה בכנען במערת המכפלה השיחה בין האחים לבין יוסף אחרי מות אביהם יוסף משביע את אחיו שיעלו את עצמותיו מות יוסף

להורים שלום,

בדפי פרשת שבוע אלה הקדשנו מקום לקשר שבין אחים, לרגשות ולמעשים שיחסיים אלה מעלים בספר בראשית. בפרשה זו, האחרונה בספר בראשית נערוך עם הילדים סיום חגיגי ללמידה, ניוזר בחלק מן הדמויות ונבדוק אם יש לנושא הקנאה בין האחים 'סוף טוב'. עוד לפני קריאת הקטע שאלו את הילדים: איזו יריבות בין אחים הם זוכרים בספר בראשית? אם צריך הזכירו לילדים את זוגות האחים בספר: קין והבל, יצחק וישמעאל, יעקב ועשו, רחל ולאה, יוסף ואחיו. שאלו על מה הייתה היריבות. כבר מן הסיפור הראשון עולה הקנאה שבין קין להבל, קנאה שמביאה לרצח של הבל. המילים הראשונות שאנו שומעים את קין אומר כשה' שאל אותו: "אֵי הֶבֶל אַחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי. הֲשֹׁמֵר אָחִי אֲנִי?" רבים מאתנו מזהים את ההקשר של המילים האלה. האם אנו קשובים ומודעים למילים המסיימות את ספר בראשית? לסיומת המרגשת של סיפורי האחים?

קראו עם הילדים את הקטע הבא:

בראשית פרק ג

"(ד) וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרַיִם הוּא וְאָחָיו וְכָל הָעֲלִיִּם אֹתוֹ לְקַבֵּר אֶת אָבִיו אַחֲרַי קָבְרוּ אֶת אָבִיו:

(טו) וַיִּרְאוּ אָחִי יוֹסֵף כִּי מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ וַיִּשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וַחֲשָׁב וַיִּשָּׁב לָנוּ אֵת כָּל הָרַעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: (טז) וַיֵּצֵאוּ אֵל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: (יז) כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנֵנוּ שָׂא נָא פְּשִׁעַ אָחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפִשְׁעֵ עַבְדֶּיךָ אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיְבַרְךָ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו: (יח) וַיֵּלְכוּ גַם אָחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ חַנּוּן לְעַבְדֶּיךָ: (יט) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֵל תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי: (כ) וְאֵתֶם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֲלֵהֶם חֲשַׁבְהָ לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה כַּיּוֹם הַזֶּה לְחַיֵּית עִם רַב: (כא) וְעַתָּה אֵל תִּירָאוּ אֲנִי אֶכְלָל אֶתְכֶם וְאֵת טַפְּכֶם וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם."

העמותה לקידום החינוך
על פי עקרונות קשת

שאלות לחשיבה ולשיתוף

1. ממה חוששים האחים אחרי מות יעקב?
2. מה הם מספרים ליוסף?
3. האם לדעתכם יעקב אמר זאת לבניו? האם לדעתכם יעקב ידע על מכירת יוסף?
4. למה לדעתכם יוסף בוכה בקטע זה?

פעילויות לסיום ספר בראשית

- שחקו משחק – כל אחד בתורו יבחר דמות בספר בראשית. המשפחה צריכה לנחש מי הדמות בעזרת שאלות שהתשובה עליהן היא כן או לא.
- כל אחד צריך להביא חפץ שמסמל לדעתו דמות מן הספר. האחרים צריכים לנחש מי הדמות שהחפץ מזכיר או מסמל.
- איזו דמות אהובה עליכם במיוחד בספר בראשית? ספרו במילים שלכם בגוף ראשון את הסיפור שלה.
- איזו דמות מאוד לא אהובה? הסבירו למה.

ולסיום (להורים)

האם יתכן שיעקב ידע שבניו מכרו את יוסף לעבד וטבלו את כותנתו בדם שער עזים? ואם ידע, מדוע יעקב לא פנה ליוסף וביקש ממנו את סליחתו לבניו? סביר להניח שיעקב מעולם לא ידע איך יוסף התגלגל למצרים ובוודאי לא ציווה עליו באמצעות אחיו לסלוח להם. אם כן, מדוע הסיפור? מדוע האחים כל כך מודאגים עכשיו שיוסף יחזיר להם על הרעה אשר הם גמלו לו. הסיבה הנראית לי היא שהאחים הרגישו מצוקה, אחריות וייסורי המצפון למעשה הקשה שלהם כלפי יוסף והם לא יכולים היו לסלוח לעצמם על מכירתו. רגשי אשם אלה עמדו בין יכולתם לראות את המציאות, את סליחתו של יוסף בדרך שיוסף חווה אותה. על יוסף נאמר בתגובה לדבריהם: "ויבך יוסף בדברם אליו." יוסף שסלח, שרואה את התמונה הגדולה, את יד האלוהים המכוונת את הנעשה אומר: "אֵל-תִּירָאוּ פִּי הַתַּחַת אֵלֵי הַיָּם אֲנִי. וְאַתֶּם חִשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֵלֵי הַיָּם חִשַׁבְתֶּם לְטָבָה, לְמַעַן עֲשֶׂה פִּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיִיתַם עִם-רַב." מתעצב מאי יכולת האחים ללכת הלאה, להתפייס באמת, ואולי גם מרגיש את כאב החרטה והצורך של האחים שיענשו על מעשיהם. לכן לדעתי, יוסף בוכה כאן. יוסף, הפזיז והגאוותן עבר דרך ארוכה מהיותו נער המביא דיבת אחיו הרעה לאביו. עכשיו הוא לוקח אחריות על אחיו. הוא מנחם אותם ואומר: "וְעַתָּה, אֵל-תִּירָאוּ אֲנִי כִי אֶכְלָל אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְּכֶם; וַיִּנַּחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל-לִבָּם." יוסף לא רק מבטיח לדאוג להם הוא גם מנחם אותם, מדבר על לבם...

יוסף במעשהו עושה תיקון, תיקון לקנאה ולשנאה בין האחים בסיפורי בראשית. בסליחתו, בדאגתו ובדברו על לב אחיו הוא מלמד אותנו ומדגים לנו:

"שומר אחי אנוכי".

סיפורי בראשית מעלים נושאים רלוונטיים, אמיתיים ומרגשים בחיינו. (למי אין משהו לא פתור בקשר קרוב ומשמעותי?) הם מאפשרים לנו שנה אחר שנה, שבת אחר שבת, יום-יום, לדבר במ.

זוֹכֵךְ זוֹכֵךְ וְנִתְזוֹזֵכֵךְ

שבת שלום

טובה אביחי-קרמר

זרקור על כיתת קשת

הפרי האסור ועלי התאנה

במסגרת שיעור תורה למדנו את סיפור האכילה מעץ הדעת, פרק ג' בבראשית, פסוקים א-ז. השיעור נלמד במסגרת כיתתית-כללית. הצגנו את הדמויות שמופיעות בסיפור זה: הנחש, האדם והאישה. שמנו בפי כל דמות את המילים שנאמרו על ידה, בלשון התורה ובעברית מדוברת. בסיפור זה מסופר על הנחש המנסה להטעות את האישה ולגרומה לכך שהיא תאכל מפרי עץ הדעת. בערמומיות משנה הנחש את דבר ה' לגבי איסור האכילה מעץ הדעת. הנחש אומר לאישה שאסור לגעת בעץ (בעוד שה' אמר לאדם ולחוה שאסור לאכול ממנו). למדנו את המדרש שהביא רש"י על הפסוק: "ל'א ת'אכלו מ'מנו, וְל'א ת'געו בו" שבו מסופר שהנחש דוחף את האישה אל העץ עד שהיא נוגעת בעץ, ואז הוא אומר לה שכמו שאין מיתה בנגיעה, כך היא לא תמות אם היא תאכל מן העץ. בדרך זו הנחש מצליח לשכנע אותה לאכול מהעץ האסור. לא רק היא זו שאוכלת מן העץ, האישה גם נותנת לאישה לאכול ממנו. דיברנו על הטעות הנפוצה שהאישה אכלה תפוח, הרי בתורה לא מוזכר מאיזה עץ אכלו, שם נאמר רק מפרי עץ הדעת. האדם והאישה מפירים את הציווי של ה' וכתוצאה מאכילת הפרי "וַתִּפְקְדָנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם" - הם מגלים שהם ערומים, לכן כיסו את עצמם בעלי תאנה. כפעילות מסכמת לשיעור, ציירו הילדים את אדם וחוה ואחר כך יצאנו לחצר בית הספר לאסוף עלים כדי להדביק על הציורים ולכסות בהם את אדם וחוה.

לריסה וטלי

מורות כיתה א' קשת
בית ספר בן גוריון

העמותה לקידום החינוך
על פי עקרונות קשת

דברים לפרשת "ויחי"

פרשת "ויחי" מסכמת תקופה; חומש בראשית פותח בבריאת העולם, עובר דרך חרסת האל על בריאת האדם בדור המבול, מציאת האדם המאמין בדמותו של אברהם, מבשר הדת המונותאיסטית, והעברתה מדת ואמונה של יחידים לאמונה של עם שלם.

סיפורי בראשית עשירים בתוכן ובמוטיבים ואני מבקשת להתעכב על מוטיב "הבכורה והבחירה" שמופיע בפרשת "ויחי" בשתי הזדמנויות.

המפגש הראשון עם המוטיב הוא בברכת יעקב את בני יוסף (מח,יג-יד): וַיִּקַּח יוֹסֵף, אֶת-שְׁנֵי-בָנָיו אֶת-אֶפְרַיִם בְּיָמָיו מִשְׁמַאל יִשְׂרָאֵל, וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשֵׁמֶאלוֹ מִיָּמִינוֹ יִשְׂרָאֵל; וַיִּגַּשׁ, אֱלֹהֵי. וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יְמִינוֹ וְנִשְׁתַּעַב-עַל-רֵאשׁ אֶפְרַיִם, וְהוּא הִצְעִיר, וְאֶת-שְׁמֵאלוֹ, עַל-רֵאשׁ מְנַשֶּׁה: שֶׁבַל, אֶת-גְּדֵיוֹ, כִּי מְנַשֶּׁה, הַבְּכוֹר.

רש"י ופרשנים אחרים פירשו: "שֶׁבַל, אֶת-גְּדֵיוֹ" – כתרגומו – החכים, יעקב השכיל לעשות, כיוון שראה את עתידם של אפרים ומנשה, השית את ימינו דווקא על הצעיר.

המפגש השני עם המוטיב הזה מופיע בברכת יעקב לבניו. יעקב אמנם מכיר בבכורתו הפיזית של ראובן: "רְאוּבֵן בְּכָרִי אַתָּה, כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנֵי..." (מט', ג') אך בברכתו ליהודה הוא מדגיש: "יְהוּדָה, אַתָּה יוֹדוֹן אַחִיךָ...לֹא-יָסוּר שֶׁבֶט מִיְהוּדָה, וּמַחֲקֶק מִבֵּין רַגְלָיו..." (מט', ח'-יב') וכן בברכתו ליוסף:

"בֶּן פֶּתֶת יוֹסֵף... בְּרַכּוֹת אָבִיךָ, גָּבְרוּ עַל-בְּרַכּוֹת הוֹרֵי, עַד-תַּאֲנוֹת, גְּבַעַת עוֹלָם; תִּהְיֶינָה לְרֵאשׁ יוֹסֵף, וּלְקַדְקֹד נְזִיר אַחִיו." (מט', כג'-כו')

ההעדפות של יעקב, חותמות רצף העדפות של הבן הצעיר על פני הבכור. אברהם אבינו מברך את יצחק ולא את ישמעאל. יצחק, מבכר ומברך, במרמה לכאורה, את יעקב על פני עשו הבכור. ואצל יעקב, שבו לכאורה תוקן הקלקול, על ידי השאתו ללאה לפני רחל, אנו רואים המשך של הבחירה.

אני מאמינה כי העדפה בולטת זו, שאנו רואים לאורך כל סיפורי בראשית, נושאת בחובה מסר חשוב עבור כל אחד ואחת מאתנו: אמנם, כל אחד מאתנו נולד עם נסיבות חיים קבועות וברורות, אבל אלוהים מאפשר לכל אחד מאתנו להשפיע על מהלך חייו באמצעות הבחירות שלנו.

וכך, יעקב, על אף שיצא שני מרחם אמו, במעשיו ובהליכותיו לפני האל, הצליח להעביר את הברכה מהבכור לצעיר. הדבר נכון גם לגבי ראובן, יהודה ויוסף. אמנם, ראובן הוא בכור בניו של יעקב, אך מעשי יהודה ויוסף הביאו עליהם את הברכות הנבחרות.

רמז נוסף לדבר ניתן לראות בהפטרה של השבת, שבה מתוארת העברת מלכות יהודה מדוד המלך (צעיר בניו של ישי) לשלמה בנו (ולא לאדוניהו בן חגית).

ואנו נזכור כי "מעשה אבות סימן לבנים" וכי הבחירות וההתנהגות שנאמץ במהלך חייו ולא דווקא נסיבות חייו, הן אלה שימשכו עלינו ברכה. (בהשראת הרב חיים סבתו)

אפרת ברד

תושבת מזכרת בתיה

חינוך לשוני

"חינוך למצוינות", "יהדות כתרבות", "קבלת האחר", "קבלת השונה", "ארון הספרים היהודי", "שיקום הסמכות ההורית", "קהילה", "שיתוף", "בית"... רשימת הקלישאות המצורפת כאן היא רק טיפה בנהר סואן שאנחנו מייצרים לעצמנו. אבל מהו חינוך לשוני? האם מדובר בלימוד קריאה וכתיבה? כן, אבל לא. כשמשלבים את המילים "חינוך" ו"לשוני" נוצר צירוף בעל משמעות מורחבת שמטרתו השפעה באמצעות השפה.

מה הוא החינוך ה"נכון"? אליעזר בן יהודה האמין שחידוש השפה העברית והחדרתה לשימוש בארץ ישראל בחיי היום יום של היהודים שהגיעו אליה מהתפוצות השונות, תיצר עבורם בסיס לקיום משותף. על פי בן יהודה ניתן להבין שיש חשיבות בקלישאות: ללא שימוש במושגים ידועים, לא נבין אחד את השני. ובכל זאת, בן יהודה המציא וחדש כל הזמן. אחת הדרכים שבה השתמש בן יהודה להמצאת מילים חדשות הייתה בעזרת בנו איתמר. איתמר דיבר עברית בלבד, כשהיו חסרות לו מילים, הוא המציא אותן, בן יהודה עשה בהן שימוש.

לילדים יש יכולת להרחיב את עולם הביטויים. האם חינוך לשוני מצמצם חשיבה זו? כל חינוך מטבעו מצמצם, המטרה היא ללמד את המחונך מה נכון ומה לא נכון, להפוך אותו לבן הציוויליזציה.

איך בכל זאת נלמד את ילדינו להשתמש בכלים הטבעיים שלהם כחושבים חופשיים וגם נחנך אותם? כאן המודל הוא עצם העניין. יש משמעות לאופן בו אנחנו ההורים והמורים שלהם ננהג, באילו מילים נבחר

להשתמש, האם נעשה להן "הזרה", או נשתמש חזור ושוב ב"קבלת השונה" עד שהם כבר לא ישמעו את התוכן מאחוריי קלישאותינו? אם אנחנו באמת רוצים שהם יהיו ערניים ליכולת שלהם ל"קבל את השונה" אנחנו צריכים ליצור לשפה שבה אנו משתמשים "הזרה" מלשון זרות, לכפות התבוננות מחודשת במושג הזה, לקרוא לו באופנים אחרים, לא צפויים, לתקוף מהיבטים שונים, ולהיות מודעים לשימוש בלשון.

נתן אלתרמן בשירו "ירח" מכריז "גם למראה נושן יש רגע של הולדת", ומיד אחר כך הוא גם מוכיח שה"הזרה" אפשרית: הוא מתאר "עיר טבולה בבכי הצרצרים" ואת "כידון הברוש", עוד הוא מספר על "הדרך הצופה" וה"עץ באודם עגילים"... אין סוף דימויים חדשניים לתמונת נוף פשוטה. אלתרמן המשורר מקווה שבעקבות האנשת הטבע אנחנו הקוראים נתבונן אחרת ב"צעצועיו" של אלוהים. אם לרגע נתיימר ללכת בעקבות בן יהודה ואלתרמן, נוכל להמציא ביטויים אחרים ל"קבלת השונה" ולהנחיל אותם לילדינו. למשל: "חיבור החמוץ והמתוק", "קבלת הגמד", "וחי חרגול עם תרנגול". אתם, כמובן, מוזמנים להמציא ביטויים אחרים, הטובים יתקבלו ובסוף יהפכו לקלישאה ונזדקק להמצאות חדשות.

גלית כספי-כהן

אם לתלמידה בכיתת קשת

בבית ספר בן גוריון

